

Zygmunt Ziątek

"Orzeszkowa na napoleońskim
trakcie", Edmund Jankowski,
"Pamiętnik Literacki" z. 3 (1973) :
[recenzja]

Biuletyn Polonistyczny 17/51, 130

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

(II) HULTBERG Peer: Pornografia i alchemia. Prolegomena do analizy "Pornografii" Gombrowicza. "Pamiętnik Literacki" 1973 z.2 s.179-188.

Autor analizuje powieść Gombrowicza posługując się kluczem interpretacyjnym, jaki na podstawie badań nad średnio-wieczną alchemią wypracowała współczesna humanistyka (zwłaszcza psychologia analityczna). Działalność dwóch pierwszoplanowych bohaterów "Pornografii" zostaje tu zinterpretowana jako alchemiczne dążenie do połączenia pierwiastka męskiego z żeńskim (w powieści: Karola i Heni) w celu uzyskania "pełni" - odpowiednika kamienia filozoficznego. Na "alchemiczny" charakter książki wskazuje też zawarta w niej opozycja pomiędzy chrześcijańskim ideałem etycznym a moralnością wynikającą z "pogańskiego panteizmu", którego reprezentantami są narrator i Fryderyk.

BP/51/31

M.G.

(II) JANKOWSKI Edmund: Orzeszkowa na napoleońskim trakcie. "Pamiętnik Literacki" 1973 z.3 s.47-81.

Na podstawie nie znanych dotąd dokumentów autor wyjaśnia kwestię rodzinnych tradycji Orzeszkowej, związanych z epoką wojen napoleońskich - obala dwa nie weryfikowane mity: jakoby ojciec jej był żołnierzem napoleońskim (ten sąd przypisuje autor pomyłce Drogoszewskiego), a "dziad macierzysty" - oficerem Cesarza (ten mit to już jej własna zasługa). Pamiętniki Wincentego Kamińskiego, odnalezione przez autora w bibliotece wileńskiej, jasno dowodzą, że dziad pisarki był oficerem wojsk carskich i, być może, rzecznikiem rozwiązania sprawy polskiej w oparciu o Rosję. Autor wysuwa sugestię, że pisarka wiedziała, po której stronie walczył jej przodek, świadomie więc stworzyła rodzinną legendę patriotyczną. Ten wniosek nie prowadzi jednak autora do kwestionowania patriotyzmu Orzeszkowej, lecz do wyzwolenia jej z podręcznikowego schematu: świadomy wybór tradycji - aż do narzucenia jej własnej rodzinie - lepiej świadczy o jej patriotyzmie, niż gdyby wynikał on z automatycznego niejako dziedziczenia.

BP/51/32

Z.Z.